

AİLELERİN TASARRUF VE YATIRIM EĞİLİMLERİNİN İNCELENMESİ

Ateş BAYAZIT HAYTA

Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Aile Ekonomisi ve Beslenme Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Özet

Araştırma farklı öğrenim düzeyine sahip olan ailelerin tasarruf ve yatırıma yönelik eğilimlerini belirlemek amacı ile planlanıp yürütülmüştür. Araştırma kapsamına Ankara ilinin orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyini temsil eden semtlerde oturan aileler arasından tabakalı rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 440 aile alınmıştır. Araştırma sonucunda ailelerin yarısından fazlasının tasarruf ve yatırım yapabildiği, öğrenim düzeylerindeki yükselmeye paralel olarak yapılan aylık tasarruf miktarında ve yatırım yapma oranlarında artış olduğu, ailelerin tasarruf yapma amaçları arasında en başta çocukların eğitimini ve geleceğini garanti altına almanın geldiği, yatırım yapma amaçları arasında da refaha ulaşmanın ilk sırada olduğu, ailelerin tasarruf yaparken en çok kendi bilgi ve deneyimlerinden yararlandıkları, yatırımlarını çoğunlukla gayrimenkul, döviz, altın ve vadeli mevduat olarak değerlendirdikleri, yatırım modelini seçerken de en çok finansal açıdan güvenli olduğunu düşündükleri yatırım aracına yöneldikleri saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Finansman yönetimi, tasarruf, yatırım.

STUDYING OF FAMILIES SAVING AND INVESTMENT TENDENCIES

Abstract

The study has been carried out in plan aiming to identify the saving and investment aptitudes of the families who have different education levels. In the scope of the study 440 families were selected in random sampling from stratified families living in the neighborhoods representing the middle and high socio-economic levels in Ankara. As the result of the study it has been determined that more than half of the families accomplish saving and investment, an increase was identified in the monthly saving and investment rate according to the increase in their education level, the main aim in having savings was for the education of their children and to guarantee their future, in the aims of having investments the prior one was to attain prosperity, when families are to make investments they benefited mostly by their own knowledge and experiences, they mostly credited their investments on real estate property, foreign currency, gold and term deposit, and when choosing their investment modal it was identified that they tended for the investment tool that they thought to be financially safe.

Key Words: Financial management, saving, investment.

1. Giriş

Toplumsal, teknolojik ve ekonomik şartların sürekli değiştiği günümüzde ailelerin hedeflerini yerine getirmesi, birlik ve beraberliğini koruyabilmesi, istediği mal ve hizmetlere sahip olabilmesi için yaşamla ilgili sorunları çözebilmesi, karar alma ve problemlerin çözümü için ihtiyaçlarını büyük bir dikkatle incelemesi, kaynakların kullanımında yeni bilgi ve metotlara olan ihtiyacını belirlemesi gerekmektedir.

Bu bağlamda ailenin ekonomik davranışlarını anlamak büyük önem taşır. Ailelerin gelişen ve değişen tüketim mallarını satın alıp kullanmaları, onların mevcut yaşam düzeyini devam ettirebilmeleri açısından gereklidir. Ancak, tüketim düzeyinin yüksek tasarruf düzeyinin de düşük olduğu günümüz aileleri birçok ekonomik problemle karşı karşıyadır (1).

Özellikle son yıllarda tüketici kredilerinin kullanımının artması, enflasyon, faiz oranları, işsizlik, artan vergi yükü ve zorunlulukları, paranın satın alma gücündeki değişimler, karmaşık tüketici pazarları gibi pek çok faktör ailelerin ekonomik refahını etkilemekte ve onları ekonomik yönden zor bir durum içerisine sokmaktadır. Ayrıca banka hizmetlerinde, kredi kaynaklarında, tasarruf planlarında, yatırım tercihlerinde ailelere karmaşık alternatifler sunulmaktadır. Bu ekonomik olanaklar hakkında bilgi genellikle farklı kaynaklardan alındığı için karar vermede o derece güçleşmektedir. Bu yüzden pek çok aile finansman yönetimi ile ilgili bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Böyle bir ortamda ailenin finansman yönetimine ilişkin tutum ve davranışları bir yandan kendi sosyal ve ekonomik refahını diğer yandan ülke ekonomisini, mal ve hizmet üretimini, gelir dağılımını ve tüketimi etkilemektedir. Bu durum karşısında özellikle para kaynağının yönetimi bugünün ve geleceğin ihtiyaçlarını karşılamada büyük önem taşır bir duruma gelmektedir (2).

Finansal yönetim sürecinde bireylerin ekonomik durumlarını iyi bir şekilde değerlendirebilmeleri ve yönlendirebilmeleri, yaşamda bazı sorumluluk ve zorluklar ile başarılı bir mücadeleye olanak sağlayarak, yaşamdan duyulan tatmini artırmaktadır. Finansal davranışlar gelir, tasarruf ve borçlanma olanakları, tüketim eğilim ve kalıplarının oluşmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu nedenle ailede gelirin kullanım biçimi aile yaşamının hayati elementlerinden birisidir. Yaşam kalitesinin yükseltilmesi için paranın kullanımının bugün ve gelecek için planlanması, tüketim ve tasarruf arasında başarılı bir denge kurulması kaçınılmazdır (3).

Finansal yönetim, finansal amaçlara ulaşmak için uzun vadeli finansal planları geliştirme ve uygulama sürecidir. Bu süreç akılcı ve tutarlı ekonomik faaliyet planlarının önceden yapılmasını ve finansal amaçlara ulaşabilmek için mevcut kaynakların dikkate alınmasını gerektirir. Finansman yönetiminin amacı da, ailelerin hedeflerine ulaşabilmesi için ekonomik kaynakları bilmek, korumak, kullanmak, herhangi bir riskin olmadığı bir varlık oluşturmak ve bunları aile bireylerini tatmin edici bir biçimde gerçekleştirmektir (4).

Başarılı bir finansal yönetim süreci ve ekonomik açıdan geleceği güvence altına alma, bireysel istek ve ihtiyaçları belirleme, kaynakların tahsisi ve tasarrufların yatırıma dönüştürülmesi işlemlerini içermektedir. Tasarruf, bireylerin geliri ile harcamaları arasında gelirden yana olan fark olarak tanımlanmaktadır. Gelirlerinin tümünü tüketmeyen aileler bir süre sonra yaşam standardını iyileştirebilecekleri bir gerçektir. Finansal yönetim sürecinde kısa ve uzun vadeli finansal amaçlara göre tasarruf yapılarak elde edilen birikim, mevcut ekonomik kaynaklara eklendiğinde büyük birikimleri oluşturabilmektedir. Yatırım ise, bireylerin tüketimlerini azaltarak tasarruf yolu ile varlıklarını artırmaları olarak tanımlanmaktadır (5,6).

Aile bireyleri çok çeşitli istek ve ihtiyaçlara sahiptir. Gelirin iyi yönetilmesi bu istek ve ihtiyaçların doyumunu daha kolay sağlamakta, finansal amaçların önem sırasına dizilmesini ve ekonomik kaynakların bu amaçları gerçekleştirecek şekilde kullanılmasını gerekli kılmaktadır.

Ailenin finansal amaçlarına ulaşmanın yanı sıra yetersiz kaynaklara sahip olmanın doğuracağı riski azaltmanın en etkili yollarından biri de tasarruf ve yatırım yapmasıdır. Bir ailenin tasarrufa yönelik davranışları aile üyeleri arasında dengeleyici bir etkiye sahip olabilir. Aile üyeleri bir taraftan yaptıkları harcamalarla o andaki ihtiyaçlarını karşılarken, diğer taraftan tasarruf ve yatırım yolu ile gelecekteki amaçlarını ve isteklerini karşılayabilme imkânı yaratırlar (7).

Tüketilmeye hazır veya diğer maddelerin üretiminde kullanılacak elle tutulur maddeler olan tasarruf ve yatırımlar ailenin ekonomik kaynaklarını oluşturur. Tasarruf aynı zamanda kaynak yaratmada ve gelir artışı sağlamada önemli bir rol oynar.

Mevcut gelirlerinin tümünü bugünün mal ve hizmet ihtiyaçları için harcamayan aileler, bir kısmını gelecekte ortaya çıkabileceği düşünülen ihtiyaçların giderilmesi için tasarrufta bulunabilirler (8). Diğer bir ifade ile tasarruf, kişinin parasal gelirinin tüketim için sarf edilmemiş bölümü olarak tanımlanabilir. Buna “tüketimden sakınma, vazgeçme veya mevcut satın alma gücünün bikrimi” de denir. Birikim olarak tasarruf gelir kaybına karşı korumayı ve yatırım yapabilmeyi sağlar (9).

Ailelerin ve bireylerin paralarını planlı bir şekilde harcamalarının sonucu olarak bir miktar artırım yapmaları beklenir. Finansal kaynakların yönetiminde artırım yapma ve yatırımda bulunma önemli etkinliklerdendir.

Aile üyeleri çok çeşitli nedenlerle; gelecek endişesi ve beklenmedik durumlara karşı (hastalık, işsizlik, sakatlık, yaşlılık vb.) hazırlıklı olabilmek için, gelecekte büyük harcamalar (ev, arsa gibi gayrimenkule sahip olma isteği vb.) yapabilmek için, gelirlerinin tamamını kullanmadıkları durumlarda, gelirden artış olmasına rağmen harcamalarının değişmemesi neticesinde ya da ailelerinin yaşam standartlarını yükseltmek istediklerinde tasarruf veya yatırım yaparlar.

Tasarrufların bir mevduat karşılığında ihtiyaç duyanlara kullandırılması ya da gelecekte daha fazla tüketimde bulunabilmek amacı ile bugünkü kazançlardan vazgeçme “yatırım” olarak tanımlanmaktadır. En basit anlamı ile gelirin harcanmayan kısmıdır. Gayrimenkul, arsa, hisse senetleri, tahviller, banka mevduatları, bonolar, altın, döviz, antika gibi değerli eşyaların hepsi yatırımdır (10).

Aileler içinde buldukları yaşam dönemlerine, finansal amaçlarına ve harcamalarının mevcut düzeyine bağlı olarak bireysel ihtiyaçlarını en iyi şekilde tatmin edebilecek yatırım türünü seçmelidirler. Yatırım araçlarını seçerken özellikle likiditeyi, riski, kazancı, enflasyonu, çeşitliliği ve vergi durumunu göz önünde bulundurmalıdırlar. Aileler kısa ve uzun dönemde kâr getirebilecek ve artırımların değerini koruyabilecek yatırım alanlarını belirlemeli ve bu alanlara yatırım yapmalıdırlar (11).

Tasarruf sahiplerinin birikimlerini en iyi şekilde değerlendirebilmelerini sağlamak için bu yardımları sağlayacak gerekli uzman kadrosuna ve organizasyonuna sahip bazı kuruluşların devreye girmesi gerekli olmaktadır. Ülkemizde ailelerin gelirlerini tasarruf ve yatırım arasında daha iyi bir şekilde nasıl dağıtılabileceği, tasarrufların nasıl daha rasyonel bir şekilde değerlendirilebileceği gibi finans idaresine ilişkin konularda başvurabilecekleri danışmanlık hizmeti sınırlı bir durumdadır. Ayrıca ailelerin tasarruf ve yatırım yapma davranışları ile finansal kaynaklarını yönetmede karşılaştıkları

zorluklar üzerine daha çok yabancı ülkelerde yapılmış çalışmalara rastlanırken, ülkemizde ailelerin tasarruf ve yatırım yapma eğilimlerine ilişkin çok az araştırma yapıldığı görülmüştür. Bu nedenle bu araştırma ailelerin öğrenim düzeyleri esas alınarak tasarruf ve yatırım eğilimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek amacı ile planlanmış ve yürütülmüştür.

2. Materyal ve Metot

Araştırma bölgesi olarak Devlet İstatistik Enstitüsü'nün Ankara ili merkez ilçelerine bağlı semtler için hazırlanmış olduğu sosyo-ekonomik düzey sınıflandırmasında en fazla nüfusa sahip olan Çankaya (N=613.730), Keçiören (N=461.688) ve Yenimahalle (N=444.819) semtlerinden her bir ilçeden ikişer mahalle ve her mahalleden iki cadde veya sokak yüksek ve orta sosyo-ekonomik düzeyi temsilen seçilmiştir. Araştırmanın uygulanacağı konutların seçimine sıra geldiğinde, örnekleme alınacak cadde ve sokakların her biri için çift ve tek numaralı konutların %50'si esas alınmıştır. Tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilen orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 440 gönüllü aile araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın verileri Eylül-Aralık 2007 tarihleri arasında geliştirilen anket formuna bağlı kalınarak ailede ekonomik konularda kararı veren kişilerle (finansman uygulamalarından kadın ve erkeğin birlikte sorumlu olduğu ailelerde ise eşlerden herhangi biri ile) yüzyüze yapılan görüşmeler sonucunda toplanmıştır. Açıklayıcı değişken olarak ailelerin kendilerinin belirttiği öğrenim düzeyi esas alınmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesinde SPSS 11.5 paket programından yararlanılarak, gruplararası farkın belirlenmesi için verilere Ki-Kare analizi uygulanmış ve testlerin uygulanmasında önemlilik sınırı olarak $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyi alınmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Aileler Hakkında Genel Bilgiler

Araştırma kapsamına alınan ailelerin %42.3'ü kadın, %57.7'si erkek, %59.6'sı 36-50 yaş grubunda ve %79.3'ü yükseköğretim mezunudur. Aile üyelerinin %84.8'i çalışmakta ve çalışanların %41.6'sı kamu sektöründe görevlidir. Ailedeki toplam birey sayısı genelde (%74.4) 3-4 kişiden oluşmakta ve %33.2'sinin içinde bulunduğu aile yaşam döneminin evli, 7-18 yaş arası çocuklu devredir. Ailelerin yarısı (%50.0) orta yarısı da yüksek (%50.0) gelir diliminde yer almaktadır.

3.2. Ailelerin Tasarruf Eğilimlerine İlişkin Bilgiler

Ailelerin %46.8'i bazen, %20.5'i her zaman tasarruf yapmakta, %32.7'si de hiçbir zaman tasarruf yapmamaktadır. Duruma öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında, ilköğretim mezunu ailelerin %60.0'ünün (bazen ve her zaman) ve ortaöğretim mezunlarının %54.0'ünün (bazen ve her zaman), yükseköğretim mezunlarının da %70.5'inin (bazen ve her zaman) tasarruf yaptığı görülmektedir (Tablo 1). Ailelerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe tasarruf yapan ailelerin oranının da arttığını söylemek mümkündür ($p < 0.05$). Bu artışın sebebinin de ailelerin giderek çeşitlenen tasarruf araçları hakkında daha detaylı bilgi sahibi olmaları ile açıklamak olasıdır.

Tablo 1. Ailelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Tasarruf Yapma Durumlarının Dağılımı (N=440)

Öğrenim Düzeyi	Tasarruf Yapma						Toplam	
	Her zaman		Bazen		Hiçbir zaman		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
İlköğretim	2	13.3	6	46.7	7	40.0	15	100.0
Ortaöğretim	11	14.5	30	39.5	35	46.1	76	100.0
Yükseköğretim	77	22.1	169	48.4	103	29.5	349	100.0
Toplam	90	20.5	206	46.8	144	32.7	440	100.0
$X^2=8.678$ sd=4 p<0.05								

Araştırma kapsamına alınan ailelerin birbirine çok yakın oranlarda aylık ortalama 201-500 YTL (%45.1) ile 1-200 YTL (%43.4) arasında tasarruf yaptıkları görülmektedir. Duruma öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında, ilköğretim (%55.6) ve ortaöğretim (%63.4) mezunu ailelerin aylık ortalama 1-200 YTL., yükseköğretim mezunu ailelerin de (%47.0) 201-500 YTL. arasında tasarruf yapabildikleri saptanmıştır (Tablo 2). Bu bulgu doğrultusunda, ailelerin öğrenim düzeylerinin yükselmesi ile yapılan aylık ortalama tasarruf miktarı arasında da pozitif bir ilişki olduğu söylenebilir (p<0.05).

Tablo 2. Ailelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Yaptıkları Aylık Ortalama Tasarruf Miktarının Dağılımı (N=296)

Aylık ortalama tasarruf miktarı	Öğrenim Düzeyi						Toplam	
	İlköğretim		Ortaöğretim		Yükseköğretim		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
1- 200 YTL.	5	55.6	26	63.4	98	39.7	129	43.4
201- 500 YTL.	3	33.3	15	36.6	115	47.0	133	45.1
501- 4000 YTL.	1	11.1	-	-	33	13.4	34	11.5
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=11.485$ sd=4 p<0.05								

Araştırmada ailelerin çoğunlukla çocukların eğitimini ve geleceğini garanti altına almak (%77.8), gelirdeki beklenmedik azalmalara karşı tedbir amaçlı (%66.7), ev satın almak (%55.6), kazancı ve refahı yükseltmek için (%55.6) tasarruf yaptıkları görülmektedir.

Duruma öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında, ilköğretim (%77.8), ortaöğretim (%85.4) ve yükseköğretim (%73.2) mezunu ailelerin tasarruf yapma amaçları arasında ilk sırada çocukların eğitimini ve geleceğini garanti altına almak olduğu, ikinci sırada ilköğretim (%66.7) ve ortaöğretim (%51.2) mezunu olan ailelerde gelirdeki beklenmedik azalmaların, yükseköğretim (%63.0) düzeyinde de ev satın almanın izlediği, üçüncü sırada da ilköğretim (%55.6) ve ortaöğretim (%51.2) mezunu ailelerde ev satın alma, yükseköğretim mezunu ailelerde (%56.1) ise gelirdeki beklenmedik azalmalar için tasarruf yapıldığı saptanmıştır (p>0.05) (Tablo 3).

Yurtseven'in (1984), Ünal'ın (1989), Bener'in (1989), Güven'in (1991), Bener ve Erel'in (1992), Nazik'in (1997), Çiçek'in (2000), Şafak ve Çopur'un (2001), Aydın'ın (2001), Ersoy'un (2001), Çopur'un (2001), Şafak ve Çopur'un (2004), Şener ve Terzioğlu'nun (2005), Arpacı ve Ersoy'un (2007) araştırmalarında da ailelerin beklenmedik harcamalar için, kendini güvende hissetmek ve çocukların geleceğini garanti altına almak için tasarruf yaptıkları görülmüştür (12, 13, 14, 15, 16, 17, 18,19, 20, 21, 22, 8, 23, 24). Bu bulgular yapılan araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Tablo 3. Ailelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Tasarruf Yapma Amaçlarının Dağılımı (N=296)

Tasarruf Yapma Amaçları	Öğrenim Düzeyi							
	İlköğretim		Ortaöğretim		Yükseköğretim		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ev satın almak	4	44.4	20	48.8	91	37.0	115	38.9
Hayır								
Evet	5	55.6	21	51.2	155	63.0	181	61.1
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=2.178$ sd=2 p>0.05								
Araba satın almak	7	77.8	35	85.4	158	64.2	200	67.6
Hayır								
Evet	2	22.2	6	14.6	88	35.8	96	32.4
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=7.607$ sd=2 p>0.05								
Dayanıklı tüketim malları satın almak	8	88.9	38	92.7	219	89.0	265	89.5
Hayır								
Evet	1	11.1	3	7.3	27	11.0	31	10.5
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=.506$ sd=2 p>0.05								
Tasarruf Yapma Amaçları	Öğrenim Düzeyi							
	İlköğretim		Ortaöğretim		Yükseköğretim		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Tıbbi harcamalar	9	100.0	35	85.4	214	87.0	258	87.2
Hayır								
Evet	-	-	6	14.6	32	13.0	38	12.8
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=1.450$ sd=2 p>0.05								
Çocukların eğitimini ve geleceğini garanti altına almak								
Hayır	2	22.2	6	14.6	66	26.8	74	25.0
Evet	7	77.8	35	85.4	180	73.2	222	75.0
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=2.826$ sd=2 p>0.05								
Tatil / Seyahat	9	100.0	37	90.2	195	79.3	241	81.4
Hayır								
Evet	-	-	4	9.8	51	20.7	55	18.6
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=4.917$ sd=2 p>0.05								

Gelirdeki beklenmedik azalmalar	3	33.3	20	48.8	108	43.9	131	44.3
Hayır								
Evet	6	66.7	21	51.2	138	56.1	165	55.7
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=.788$ sd=2 p>0.05								
Borçları ödemek	5	55.6	32	78.0	214	87.0	251	84.8
Hayır								
Evet	4	44.4	9	22.0	32	13.0	45	15.2
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=8.337$ sd=2 p>0.05								
Kazanç ve refahı yükseltmek	4	44.4	22	53.7	181	73.6	207	69.9
Hayır								
Evet	5	55.6	19	46.3	65	26.4	89	30.1
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
$X^2=9.499$ sd=2 p>0.05								

Araştırmaya alınan ailelerin tasarruflarını değerlendirmede yararlandıkları bilgi kaynaklarının başında %40.5 ile kendi bilgi ve deneyimlerinin, %24.7 ile banka ve finans uzmanlarının ve %17.9 ile kitle iletişim araçlarının geldiği görülmektedir.

Duruma öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında, ilköğretim mezunu ailelerin yarısından fazlasının (%66.7) kendi bilgi ve deneyiminin, daha sonra birbirleri ile aynı oranda banka ve finans uzmanları (%11.1), kitle iletişim araçları (%11.1) ve gazete, dergi, kitap vb. yazılı materyallerin (%11.1) etkisinde kalarak tasarruf yaptıkları görülmüştür. Ortaöğretim mezunu ailelerin çoğunlukla en başta kendi bilgi ve deneyimini (%48.8) daha sonra da kitle iletişim araçlarını (%19.5) tasarruflarını değerlendirmede bilgi kaynağı olarak kullandıkları saptanmıştır. Yükseköğretim mezunlarının ise, ilk sırada kendi bilgi ve deneyimlerinin (%38.2), ikinci sırada banka ve finans uzmanlarının (%26.4), üçüncü sırada da kitle iletişim araçlarının (%17.9) tasarruflarını değerlendirirken başvurdukları bilgi kaynakları olduğu görülmüştür (p>0.05) (Tablo4).

Ailelerin her üç öğrenim düzeyinde de tasarruflarını değerlendirirken öncelikli olarak kendi bilgi ve deneyimlerinden yararlandıkları, öğrenim düzeyinin yükselmesi ile birlikte de banka ve finans uzmanlarından yararlanma oranının arttığı söylenebilir. Bu durum ise, yükseköğretim düzeyindeki ailelerin tasarruflarını değerlendirirken onların daha bilinçli olduklarının bir göstergesidir.

Çopur ve Terzioğlu'nun (2000) araştırmasında ailelerin yarısına yakınının tasarruflarını değerlendirmek için kitle iletişim araçlarından bilgi aldıkları, bunu arkadaş ve komşulardan, gazete, dergi ve kitaplardan bilgi alanların izlediği gözlenmiştir. Bi, Montalto ve Fox'un (2002) araştırmasında ailelerin çoğunluğunun yakın çevrenin ve finans uzmanlarının görüşlerine başvurarak tasarruflarını değerlendikleri belirlenmiştir. Braunstein ve Welch'in (2002)'in araştırmasında da yararlanılan bilgi kaynakları arasında en başta medya kaynaklarının (televizyon, radyo, dergi, gazete vb.) geldiği bunları bilgilendirici video, broşür ve internetin izlediği de saptanmıştır (3, 25, 26). Araştırma sonuçları yapılan araştırmanın bulguları ile benzerlik göstermektedir.

Tablo 4. Ailelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Tasarruflarını Değerlendirmede Yararlandıkları Bilgi Kaynaklarının Dağılımı (N=296)

Bilgi Kaynakları	Öğrenim Düzeyi						Toplam	
	İlköğretim		Ortaöğretim		Yükseköğretim		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
Bankalar ve finans uzmanları	1	11.1	7	17.1	65	26.4	73	24.7
Kitle iletişim araçları	1	11.1	8	19.5	44	17.9	53	17.9
Gazete, dergi, kitap vb.	1	11.1	2	4.9	14	5.7	17	5.7
Arkadaş, komşu, yakın çevre	-	-	4	9.8	29	11.8	33	11.1
Kendi bilgi ve deneyimi	6	66.7	20	48.8	94	38.2	120	40.5
Toplam	9	100.0	41	100.0	246	100.0	296	100.0
X ² =6.430 sd=8 p>0.05								

3.3. Ailelerin Yatırım Eğilimlerine İlişkin Bilgiler

Araştırmada ailelerin %56.1'inin bazen, %11.4'ünün her zaman yatırım yaptığı, %32.5'inin ise hiçbir zaman yatırım yapmadığı belirlenmiştir.

Ailelerin yatırım yapma durumları üzerine elde edilen bulgular Hira'nın (1987), Bayraktar'ın (1989a), Kalaycı'nın (1994), O'Neill, Bristow ve Brennan'ın (2000), Şafak ve Çopur'un (2001), Braunstein ve Welch'in (2002) bulguları ile benzerlik göstermektedir (27, 28, 29, 30, 19, 26). Bu çalışmalarda da ailelerin yarısına yakınının bazen yatırım yapabildikleri belirlenmiştir.

Duruma öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında, her üç öğrenim düzeyinde de ailelerin (ilköğretim %55.3; ortaöğretim %47.4; yükseköğretim %58.2) bazen yatırım yapabildikleri görülmüştür (p<0.05) (Tablo 5). Bu bulguların ışığında ailelerin öğrenim düzeylerindeki ile yatırım yapma durumları arasında da pozitif yönlü bir ilişki olduğu söylenebilir.

Tablo 5. Ailelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Yatırım Yapma Durumlarının Dağılımı (N=440)

Öğrenim Düzeyi	Yatırım Yapma						Toplam	
	Her zaman		Bazen		Hiçbir zaman		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		
İlköğretim	1	6.7	8	53.3	6	40.0	15	100.0
Ortaöğretim	6	7.9	36	47.4	34	44.7	76	100.0
Yükseköğretim	43	12.3	203	58.2	103	29.5	349	100.0
Toplam	50	11.4	247	56.1	143	32.5	440	100.0
X ² =17.415 sd=4 p<0.05								

Araştırma kapsamına alınan ailelerin daha çok refaha ulaşmak (%33.0), finansal güvenlik duymak (%28.3) ve geliri artırmak (%18.5) için yatırım yaptığı saptanmıştır.

Yurtseven'in (1984), Ünal'ın (1989), Nazik'in (1997), Çopur ve Terzioğlu'nun (2000) ve Şafak ve Çopur'un (2001), Olsen ve Cox'un (2001) araştırmalarında da ailelerin yatırım yapma nedenleri arasında refahı yükseltmek, finansal açıdan güvenli olmak, geliri artırmak ve kâr elde etmek amacını belirtenlerin çoğunluğu oluşturduğu görülmüştür (12, 13, 17, 3, 19, 31).

Duruma öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında, ilköğretim mezunu ailelerin tamamına yakınının refaha ulaşmak için (%88.9), ortaöğretim mezunlarının birbirlerine eşit oranlarda geliri artırmak (%26.2) ve refaha ulaşmak (%26.2) için, yükseköğretim mezunlarının da birbirlerine yakın oranlarda refaha ulaşmak (%32.1) ve finansal güvenlik duymak (%30.5) için yatırımda buldukları belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 6). Bu bulgu doğrultusunda ailelerin eğitim seviyelerindeki yükselme ile birlikte finansal açıdan güvenli olabilmek için yatırım yapan ailelerin oranının arttığını da söylemek mümkündür.

Tablo 6. Ailelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Yatırım Yapma Nedenlerinin Dağılımı (N=297)

Öğrenim Düzeyi	Yatırım Yapma Nedenleri										Toplam Sayı %	
	Finansal amaçlara ulaşmak		Geliri artırmak		Refaha ulaşmak		Finansal güvenlik duymak		Emeklilik yılları için fon oluşturmak			
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%		%
İlköğretim	1	11.1	-	-	8	88.9	-	-	-	-	9	100.0
Orta öğretim	5	11.9	11	26.2	11	26.2	9	21.4	6	14.3	42	100.0
Yüksek öğretim	21	8.5	44	17.9	79	32.1	75	30.5	27	11.0	246	100.0
Toplam	27	9.1	55	18.5	98	33.0	84	28.3	33	11.1	297	100.0
$X^2=17.764$ sd=8 p<0.05												

Araştırmaya alınan ailelerin yatırımlarını en başta gayrimenkul (%67.3) daha sonra da döviz (%64.0), altın (%56.6) ve vadeli mevduat (%53.5) olarak değerlendirdikleri belirlenmiştir (Tablo 7).

Gayrimenkulün para değerini koruması, ona önemli oranda değer kazandıran bir sosyal güvence ve yatırım türü olması, dövizin kolay paraya çevrilmesi ve alım-satım değerleri farkının az olması, altının uzun vadede ailenin tasarrufunu en iyi şekilde koruyan ve değerlendiren bir yatırım aracı olması, vadeli mevduatın ise düzenli ve risksiz bir faiz geliri sağlamayı hedefleyen ailelerin isteklerine cevap vermesi nedeni ile tercih edilen yatırım araçları arasında yer aldığı söylenebilir.

Araştırmanın verileri karşılaştırıldığında Bayraktar'ın (1989a), Bener ve Erel'in (1992), Atalay ve arkadaşlarının (1993), Ersoy'un (1993), Avşar'ın (1994), Athioğlu'nun (1996), Öngel ve arkadaşlarının (1997), Karaca'nın (1998), Çopur ve Terzioğlu'nun

(2000), Çiçek'in (2000), Aydiner'in (2001), Boran'ın (2001) ve Tosun'un (2002) elde ettikleri bulgularla benzerlik göstermektedir (28, 16, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 3, 18, 20, 38, 39). Bu araştırmalarda da ailelerin yatırımlarını gayrimenkul, döviz, altın ve banka mevduatı şeklinde değerlendirdikleri bulunmuştur.

Braunstein ve Welch'(2002) araştırmasında ve Roszkowski, Delaney ve Cordell'in (2004) çalışmasında ailelerin yatırımlarını yatırım fonu, hisse senedi, bono, tahvil ve mevduat sertifikası olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir (26, 40). Araştırma sonuçları arasındaki bu farklılık araştırmanın değişik ülkelerde yapılmasına ve bu ülkelerin içinde bulunduğu ekonomik koşullarının farklı olmasına bağlanabilir.

Tablo 7. Ailelerin Yatırımlarını Değerlendirme Şekillerine Göre Dağılımı (N=297)

Yatırımların Değerlendirme Şekilleri	Sayı	%	
Döviz	Alanlar	190	64.0
	Almayanlar	107	36.0
Yatırım fonları	Alanlar	113	38.0
	Almayanlar	184	62.0
Borsa	Alanlar	11	3.7
	Almayanlar	286	96.3
Hisse senetleri	Alanlar	43	14.5
	Almayanlar	254	85.5
Altın	Alanlar	168	56.6
	Almayanlar	129	43.4
Tahvil	Alanlar	21	7.1
	Almayanlar	276	92.9
Gayrimenkul	Alanlar	97	32.7
	Almayanlar	200	67.3
Vadeli mevduat	Alanlar	159	53.5
	Almayanlar	138	46.5
Vadesiz mevduat	Alanlar	51	17.2
	Almayanlar	246	82.8

Araştırmada ailelerin tercih ettikleri yatırım modellerini seçme nedenleri arasında daha çok güvenli olmasının (%67.7), yüksek kâr getirisi (%14.8) olacağı düşünülmesinin ve diğer yatırım alanları konusunda bilgi sahibi olunmamasının (%14.1) geldiği tespit edilmiştir.

Duruma öğrenim düzeyleri açısından bakıldığında, ilköğretim (%77.8), ortaöğretim (%58.5) ve yükseköğretim (%70.0) mezunu ailelerin yatırım araçlarını tercih ederken yarısından fazlasının finansal güvenliğe önem verdiği görülmüştür ($p>0.05$) (Tablo 8). Bu da ailelerin altın, gayrimenkul, vadeli mevduat gibi risk olasılığı en az olan yatırım araçlarını seçmelerinden kaynaklanabilir.

Tablo 8. Ailelerin Öğrenim Düzeylerine Göre Tercih Ettikleri Yatırım Modellerini Seçme Nedenlerinin Dağılımı (N=297)

Öğrenim Düzeyi	Tercih Edilen Yatırım Modelinin Seçilme Nedenleri									
	Faiz oranlarının yüksek olması		Diğer yatırım alanları ile ilgili bilgi sahibi olunmaması		Güvenli olduğunun düşünülmesi		Yüksek kâr getirisi olacağı düşünülmesi		Toplam Sayı %	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlköğretim	-	-	1	11.1	7	77.8	1	11.1	9	100.0
Orta öğretim	2	4.9	6	14.6	24	58.5	9	22.0	41	100.0
Yüksek öğretim	5	2.0	35	14.2	173	70.0	34	13.8	247	100.0
Toplam	7	2.4	42	14.1	204	68.7	44	14.8	297	100.0
$X^2=3.965$ $sd=6$ $p>0.05$										

4. Sonuç ve Öneriler

Farklı öğrenim düzeylerine sahip ailelerin tasarruf ve yatırım eğilimlerini incelemek amacı ile yapılan bu araştırmadan elde edilen veriler şu şekilde özetlenebilir;

- İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki ailelerin yarısından fazlası tasarruf yapabilmektedir. Ailelerin öğrenim düzeylerindeki yükselmeye bağlı olarak tasarruf yapabilme oranları da artmaktadır ($p<0.05$).
- Ailelerin yarısına yakını 201-500 YTL. arasında tasarruf yapabilmektedir. Ailelerin öğrenim düzeylerindeki yükselmeye paralel olarak yapılan aylık ortalama tasarruf miktarında da artış olmaktadır ($p<0.05$).
- Ailelerin yarısından fazlası en başta çocukların eğitimini ve geleceğini garanti altına almak için daha sonra da gelirden oluşabilecek beklenmedik azalmalara karşı tasarruf yapmaktadır ($p>0.05$).
- İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki ailelerin tasarruflarını değerlendirmede yararlandıkları bilgi kaynaklarının başında sırası ile kendi bilgi ve deneyimleri, banka-finance uzmanlarının görüşleri ve kitle iletişim araçları gelmektedir ($p<0.05$).
- Ailelerin yarısından fazlası yatırım yapabilmektedir. Ailelerin öğrenim düzeylerinin yükselmesine bağlı olarak yatırım yapma oranları da artmaktadır ($p<0.05$).
- Aileler daha çok refaha ulaşmak, finansal açıdan kendilerini güvende hissetmek ve gelirlerini artırmak amacı ile yatırım yapmaktadır. Ailelerin öğrenim düzeylerindeki yükselme ile birlikte finansal açıdan kendini güvende hissedebilmek için yatırım yapanların oranı artmaktadır ($p<0.05$).
- Aileler yatırımlarını en başta gayrimenkul daha sonra da döviz, altın ve vadeli mevduat olarak değerlendirmektedir.

- Ailelerin çoğunluğu yatırım modelini seçerken finansal açıdan güvenli olduğunu düşündükleri yatırım aracına yönelmektedir ($p>0.05$).
Araştırmadan elde edilen bu sonuçlara göre;
- Hem örgün hem de yaygın eğitim yoluyla ailelerin finansal kaynaklarını etkin bir şekilde kullanabilmesi ve yaşam düzeylerinin yükseltilebilmesi için, gelirin etkin bir şekilde kullanımı, tasarrufla bulunma ve yatırımlarla ilgili tatminkâr araçlar hakkında bilgi sahibi olabilme konularında hazırlanan eğitim programları ile ailelerin bilinçlendirilmesi sağlanabilir.
- Ailelerin düzenli ve tutarlı tasarruf yapmaları ve her ay bütçelerinden aynı miktarda tasarrufa yer vermeleri teşvik edilebilir.
- Aileler herhangi bir yatırım alanında tasarruflarını değerlendirmeden önce toplumun ekonomik istikrarı, enflasyon, gelir miktarı, banka faizleri, devletin sosyal ve ekonomik istikrarı, ailenin içinde bulunduğu yaşam dönemi gibi değişkenleri göz önünde bulundurmaya dikkat edebilirler.
- Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de ailelere sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar vb. hakkında yönlendirici nitelikte yatırım tavsiyelerinde bulunmak amacı ile yatırım danışmanlığı kurumu da oluşturulabilir. Bu tür kurumlar aracılığı ile ailelere gelir yönetimi konularında ihtiyaç duydukları konularda gereken bilgilerde verilebilir.

Kaynaklar

1. Foster, A.C., Metzen, E.J . (1981) . *Wife's Earning and Family Net Worth Position*. **Journal of Home Economics Research**. 10(1);190-201.
2. Terzioğlu, G . (1987) . **Ev İdaresi ve İlkeleri** . Doğu Matbaacılık ve Tic. Ltd. Şti. Ankara.
3. Çopur, Z., Terzioğlu, G . (2000) . *Ailelerin Tasarruf ve Yatırım Eğilimlerinin İncelenmesi*. **Ev Ekonomisi Dergisi**. 6(6);40-48.
4. Gönen, E., Özgen, Ö. (2001) . **Aile Ekonomisi**. Ankara Üniversitesi. Ziraat Fakültesi Yayınları.Yardımcı Ders Kitabı: 470. Ankara.
5. Morgan, J.N., Duncan, G.J . (1980) . **The Economics of Personal Choice**. John Wiley&Sons. Canada.
6. Davis, E.P., Schumn, W.R . (1987) . *Saving behaviour and satisfaction with savings: A comparison of low and high income groups*. **Journal of Consumer Studies and Home Economics**. 10(1);247-387.
7. Bayraktar, M . (1989) . **Ailelerin Gelir Yönetimine İlişkin Tutum ve Davranışları**. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları. Yayın No:1135.
8. Şafak, Ş., Çopur . Z . (2004) . *Ailelerin Tasarruf Eğilimlerinin İncelenmesi*. **Standart Ekonomik ve Teknik Dergisi**. 43(508),68-72.
9. Aypek, N . (1996) . *Küçük Tasarrufluların Gayrimenkul Yatırımlarında Kooperatiflerin Rolü*. **Kooperatifçilik Dergisi**. 111, Ocak-Şubat-Mart :19-28 .

10. Tokyürek, Ş., Şanlı, N . (1995) . **Ev ve Kurum Kaynaklarının Yönetimi** . Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayını. Yayın No:3. Ankara.
11. İnan, M . (1992) . **Tasarrufların Yönlendirilmesi** (Kanunlar, Tebliğler, Yatırım Alternatifleri). Olgaç Matbaası. İstanbul.
12. Yurtseven, G . (1984) . **Lise Öğrencilerinin Para İdaresine İlişkin Davranışları**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
13. Ünal, S . (1989) . **Belirli Aylık Geliri Olan Ailelerin Bütçe Yapma Alışkanlıkları ve Gelirin Farklı Tüketim Alanlarına Dağılımı**. Ankara: Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
14. Bener, Ö. (1989) . **Kadınların Zaman ve Para Kullanımı**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
15. Güven, S . (1991) . **Aile Yaşam Dönemleri ve Özelliklerinin Ev İdaresi İlkeleri Yönünden İncelenmesi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
16. Bener, Ö., Erel, S . (1992) . **Kadınların Zaman ve Para Kullanımı. Ev Ekonomisi Dergisi**. 5:34-42.
17. Nazik, M.H . (1997) . **Kuruluş Dönemindeki Ailelerin Gelir Yönetimine İlişkin Tutum ve Davranışları. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Cilt 1.12-17.
18. Çiçek, A . (2000) . **Farklı Gelir Düzeylerine Göre Ailelerin Tüketim ve Tasarruf Eğilimlerine Etki Eden Sosyo-Kültürel Faktörler: Elazığ Örneği**. Elazığ: Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
19. Şafak, Ş., Çopur, Z . (2001) . **Aile Değerlerinin Finansman Uygulamalarına Etkisinin İncelenmesi . Ev Ekonomisi Dergisi . 7 (8)1-10, Haziran 2001.**
20. Aydın, A . (2001) . **Kadının Çalıştığı ve Çalışmadığı Ailelerin Ekonomik Faaliyetlerinin İncelenmesi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
21. Ersoy, S . (2001) . **Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Ailelerin Gelir ve Giderlerini Hesaplama Durumları ve Tasarruf Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler**. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
22. Çopur, Z . (2001) . **Aile Değerlerinin Finansman Uygulamalarına Etkisinin İncelenmesi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
23. Şener, A., Terzioğlu, G . (2005) . **Ailelerin Yaşam Dönemlerine Göre Harcama, Yatırım ve Tasarruf Modellerinin Belirlenmesi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**. 2(8);53-59.
24. Arpacı, F., Ersoy, A. F . (2007) . **Kadının Çalışmasının Ailelerin Yaşam Kalitesine Etkisinin İncelenmesi. Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**. 9(3); 41-50.
25. Bi, L ., Montalto, C., Fox, J . (2002) . **Household Search For and Use of Financial Information. Consumer Interest Annual**. 48;1-9.

26. Braunstein, S., Welch, E . (2002) . *Household Financial Management: The Connection Between Knowledge and Behaviour*. **Federal Reserve Bulletin**. 87;445-457.
27. Hira, T.K . (1987) . *Money Management Practices Influencing Household Asset Ownership*. **Journal of Consumer Studies and Home Economics**. 11(2), 183-194 .
28. Bayraktar, M . (1989a) . *Farklı Gelir Düzeyindeki Ailelerin Tasarruf ve Yatırıma Yönelik Karar Verme Biçimleri Üzerine Bir Araştırma*. **Kooperatifçilik Dergisi**. 85, Temmuz-Ağustos:19-26 .
29. Kalaycı, K . (1994) . **Bartın İli Merkez Köyleri Tarım İşletmelerinde Gelir Dağılımı ve Gelirin Kullanım Şekli**. Ankara: Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
30. O’neill, B., Bristow, B., Brennan, P . (2000) . *Does it Change Financial Behaviour?* **Journal of Family and Consumer Science**. 92(1);69-71.
31. Olsen, R., Cox, C . (2001) . *The Influence of Gender on The Perception and Response to Investment Risk: The Case of Professional Investors*. **The Journal of Psychology and Financial Markets**. 2(1);29-36.
32. Atalay, B., Konaş, M., Beyazıt, S., Madenoğlu, K . (1993) . **Türk Aile Yapısı Araştırması** . T.C Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.Yayın No: DPT:2313-SPGM:421 . Ankara.
33. Ersoy, A.F. (1993) . **Düzenli Gelire Sahip Ailelerin Tüketim Harcamaları ve Bunu Etkileyen Faktörler**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi) .
34. Avşar, V . (1994) . **Tasarrufların Kaynağı ve Türkiye’de Tasarruflar**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
35. Athloğlu, Y. (1996) . **Değişik Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Kadınların Tüketim Alışkanlıklarını Etkileyen Faktörler İle Tüketime İlişkin Tutum Ve Davranışları**. Ankara: Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi) .
36. Öngel, E., Bedir, E., Karakaya, M., Kılıç, C. (1997) . **Yüksek Enflasyonun Aile İçi İlişkiler Üzerine Etkisi**. T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları. Yayın No:101 . Ankara .
37. Karaca, O . (1998) . *Türk Standartlarına Ne Kadar Uyuyorsunuz?:Dört Yılda Bir Kilo Verdik!*. **Economist Dergisi**. 7(30);34-35.
38. Boran, N.Ş . (2001) . **Ailelerin Gelir Yönetimi ve Tüketim Harcamalarına İlişkin Tutum ve Davranışları**. Ankara: Gazi Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
39. Tosun, F . (2002) . **Ankara’nın Çankaya İlçesinde Hanehalkı Gelirinin Kullanılış Şekli ve Tüketim Eğilimi Üzerine Bir Araştırma**. Ankara: Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
40. Roszkowski, M., Delaney, M., Cordell, C . (2004) . *The Comparability of Husbands and Wives on Financial Risk Tolerance*. **Journal of Personal Finance**. 3(3), 129-144.